

Kurz v Lidovém domě na Sibiři

Třída: jedny dveře, dvě okna. Dveře jsou nízké, okna úzká. Nábytek je starý: černá tabule, jednoduchý stůl, jedna židle a dlouhé lavice. Na stropě je elektrická lampa, není dostatečná. Strop je šedivý a podlaha je špinavá. Na stěnách jsou obrazy k výuce s vyobrazením věcí, květin, zvířat a lidí.

Ve žlutých dlouhých lavicích sedí muž, místní poštovní úředník, dva vojáci v ruských uniformách, tři jiní vojáci v české, rumunské a americké uniformě, jedna paní, tři dívky v gymnaziálních uniformách a dva chlapci. Sledují učitele.

Učitel je voják, ale nemá uniformu. Je Maďar a vojenský zajatec. Chodí po třídě, ukazuje na obrazy, dotýká se věcí. Vyučuje a přítomní mu překvapivě rozumějí.

„Sinjorinoj kaj sinjoroj, ni parolas en Esperanto. Kio ĝi estas? Ĉu ĝi estas politiko? Ne! Ĉu ĝi estas religio? Ne! Ĝi estas kulturo. Ĉu vi komprenas?“
Dámy a pánové, mluvíme jazykem esperanto. Co je esperanto? Je to politika? Ne! Je to náboženství? Ne! Esperanto je kultura. Chápete mě?

Učitel se ptá, žáci odpovídají.

„Ĉu vi ŝatas kulturon, fraŭlino Smirnova?“ *Vážíte si, máte ráda kulturu, slečno Smirnová?*

„Mi ŝatas ĝin, sinjoro. Ni rusoj ŝatas la kulturon.“ *Ano pane, my Rusové si ceníme, máme rádi kulturu.*

„Mi scias kaj gratulas.“ *Ano, já vím, gratuluji vám.*

„Mi dankas.“ *Děkuji.*

Učitel se ptá mladého ruského vojáka: „Kiu vi estas?“ *Jak se jmenujete?*

„Mi estas Janis Lekko.“ *Jsem Janis Lekko.*

„Ĉu vi estas ruso?“ *Jste Rus?*

„Ne, mi estas latvo kaj rusa soldato.“ *Ne, jsem Lotyš a ruský voják.*

„Ĉu vi ŝatas Esperanton?“ *Máte rád esperanto?*

„Jes, sinjoro...“ *Ano pane.*

„Mi dankas... Kaj vi, fraŭlino, kiu vi estas?“ *Děkuji... A vy slečno, kdo vy jste?*

„Mi estas gimnazia lernantino, sed mi ne estas rusa knabino. Mi estas polino.“ *Jsem gymnazistka, ale nejsem Ruska. Jsem Polka.*

„Ĉu la poloj ŝatas la kulturon?“ *Poláci si také cení kulturu, mají ji rádi?*

„Ho, jes, sinjoro!“ *Jistě, pane.*

Učitel chodí po třídě a ptá se. Žáci tvoří věty. Jen Iĉio Pang, mladý Číňan odpověděl zajímavě: „Mi estas malgranda ĉino kaj mi scias la kulturon“ *Jsem malý Číňan a vím co je kultura.*

„Knabo, la frazo estas malbona. Bona frazo estas: mi ŝatas la kulturon.“ *Chlapče, věta je špatně. Správně je: mám rád, cením si kulturu.*

„Ne, sinjoro, la frazo estas bona. Mi scias, kio estas kulturo.“ *Ne pane, věta je dobře. Já vím, co je to kultura.*

Všichni se dívají na chlapce a nerozumí.

„Kio estas kulturo?“ *Co je tedy kultura?* Ptá se učitel.

„Ĉu vi ne scias, sinjoro? Kulturo estas homa kompreno. Mi ŝatas kaj lernas Esperanton. Ĝi estas homa kompreno – kulturo.“ *Vy nevíte pane? Kultura*

je lidské chápání. Cení si a učím se esperanto. Esperanto je pro pochopení mezi lidmi, je to kultura.

V prosté sibiřské třídě žáci a žákyně chápou, co je dobrá a krásná kultura, ale...ale v Lidovém domě není jen tato třída. Je tam i knihovna a divadlo a... v knihovně si hrají myši a kočka, v divadle hrají Rusové a politika. Kočka žere myši, politika požívá Rusy... a v šedivé špinavé třídě vojenský zajatec vyučuje esperanto.

„Sinjorinoj kaj sinjoroj, Esperanto estas homa kompreno. En la ĉambro sidas rusoj, ĉeĥo, polo, latvo, slovako, rumano, germano, ĉino kaj hungaro. Ili estas homoj. Kiaj homoj ili estas? Modernaj homoj. La modernaj homoj ŝatas la kulturon kaj ili lernas Esperanton, lernas homan komprenon“. *Dámy a pánové, esperanto je lidské porozumění. V místnosti sedí Rusové, Čech, Polák, Lotyš, Slovák, Rumun, Němec, Číňan a Maďar. Jsou to lidé. Jací lidé to jsou? Moderní a pokrokoví. Cení si kulturu, učí se esperanto, učí se lidskému porozumění.*

Učitel a žačka

Učitel sklápěl svou malou knížku a vložil ji do kapsy.

„Sinjorinoj kaj sinjoroj, mi deziras al vi bonan nokton, ĝis revido!“ *Dámy a pánové, přeji vám dobrou noc, nashledanou!*

„Ĝis revido!“ odpovídají žáci.

Mladý Iĉio Pang otvírá dveře třídy a žáci odcházejí domů. Jen starý poštovní úředník, polská dívka a učitel zůstávají. Pošťák je zkušený esperantista. Konečně si může s učitelem popovídat.

Marja Bulská, polská dívka, je schopná studentka městského gymnázia.

Mluví polsky a rusky, učí se německy a latinu, ale nerozumí dlouhým větám v novém světovém jazyku. Ano, nerozumí slovům, ale má oči, představivost a srdce. Vidí dva lidi: mladého a starého, Rusa a Maďara. Rus má jen jednu ruku. Kde ztratil druhou? V dívčí fantazii se zjevuje válka. Dívka svou duší rozumí hovoru těch dvou. Kreslí jí její fantazie skutečně čistou pravdu? Kdo ví? Vidí dva lidi: jednorukého Rusa, který vytahuje cigaretu z kapsy a maďarského zajatce, který děkuje a bere si cigaretu od Rusa. V očích obou mužů vládne klid, kterému Marja Bulská dobře rozumí.

Učitel nyní otvírá dveře a všichni vycházejí na cestu před Lidový dům.

„Ĝis revido!“ říká pošťák a podává učiteli ruku.

„Ĝis revido, sinjoro Kuratov kaj bonan nokton!“ *Nashledanou pane Kuratove a dobrou noc!*

Marja Bulská zůstává u dveří. Dívá se za poštovním úředníkem, který směřuje k poště. Ten bydlí v domě, který patří poště, kde pracuje.

Učitel se chce rozloučit s Marjou, ale ta si chce ještě povídat.

„Kie vi loĝas, sinjoro instruisto?“ *Kde bydlíte, pane učiteli? Začíná odvážně a v hlavě si již připravuje další krátké věty.*

„Mi loĝas en kazino de la militkaptitoj.“ *Bydlím v kasárnách pro válečné zajatce.*

„Mi scias, mi scias, sinjoro, vi loĝas ne en la urbo, sed ekster la urbo. Ĉu ne?“ *Vím, vím, pane, nebydlíte ve městě, ale mimo město. Že?*

„Jes, fraŭlino. Kie vi loĝas?“ *Ano slečno. Kde bydlíte vy?*

„En la strato Kitajskaja.“ *V Čínské ulici. (Kitaj – rusky Čína).*

„Ni havas saman vojon en la urbo.“ *Máme stejnou cestu městem.*

„Jes, ni havas saman vojon kaj mi estas feliĉa. Mi ŝatas Esperanton kaj mi deziras konversacion en la nova lingvo kaj...kaj... mi... jes... Ho, mi ne scias la vortojn! Mi estas malfeliĉa. Mi ne havas bonan kapon. Mi estas malinteligenta knabino... Esperanto estas malfacila lingvo.“ *Ano, máme stejnou cestu a já jsem šťastná. Mám ráda esperanto a přála bych si tím novým jazykem povídat a... a... já... ano... Nemám slova! Jsem nešťastná. Nemám dobrou hlavu. Nejsem dost inteligentní... Esperanto je nesnadné.*

„Fraŭlino, vi havas inteligentan kapon. Mi scias. La parolo, kiun vi faras, havas muzikon de la vortoj kaj la frazoj, kiujn vi faras, estas simplaj, sed bonaj. Nun ankaŭ mi faros nun simplajn frazojn. Ĉu vi komprenas ilin?“ *Slečno, máte inteligentní hlavu. Já to vím. Vaše slova zní hezky, vaše věty jsou jednoduché, ale správné. Teď i já budu používat jen jednoduché, krátké věty. Rozumíte jim?*

„Mi komprenas ne nur frazojn, sed ankaŭ vin.“ *Rozumím nejen větám, ale chápu i vás.*

„Ĉu?“ *Opravdu?*

„Jes. Vi estas militkaptito, kiu loĝas en siberia kazerno. Vi ne havas hejmon. Homoj, kiujn vi amas, loĝas en Eŭropo kaj ne en Azio. Du kontinentoj, du malsamaj mondoj ili estas. Vi, homo de Eŭropo, parolas al homoj de Azio. Vi deziras bonon kaj feliĉon al la homoj kaj... kaj vi estas malfeliĉa.“ *Ano, jste zajatec, který bydlí v kasárnách na Sibíři. Nemáte domov. Lidé, které milujete, žijí v Evropě, ne v Asii. Dva kontinenty, dva nestejně světy to jsou. Vy, člověk z Evropy, mluvíte s lidmi z Asie. Vy přejete dobro a štěstí lidem a... a vy sám jste nešťastný.*

„Feliĉa mi ne estas. Jes, jes, fraŭlino, vi bone komprenas min.“ *Šťastný nejsem. Ano, ano, slečno, vy mi dobře rozumíte.*

„Ĉu? Ho, mi estas feliĉa. Ne nur Iĉio Pang, la juna ĉino, sed ankaŭ Marja Bulski komprenas vin. Vi estas malfeliĉa militkaptito, sed vi estas riĉa, riĉa homo.“ *Opravdu? To jsem šťastná. Nejen Iĉio Pang, mladý Číňan, ale také Marja Bulská vám rozumí. Jste nešťastný válečný zajatec, ale vy jste bohatý, bohatý člověk.*

„Ĉu vi pensas? La poŝo...“ *Myslíte? Kapsa...*

„La poŝo, poŝo... En la poŝo vi estas malriĉa, sed en la amo al la homoj vi havas belajn sentojn. La mondo de la homoj estas malbela, sed en la fantazio vi faras ĝin bela, bona, paca... Sinjoro instruisto, ĉu mi diras la veron? Ĉu mi komprenas vin?“ *Kapsa, kapsa... V kapse jste chudý, ale v lásce k lidem máte krásné city. Svět lidí je ošklivý, ale ve vaší fantazii ho dokážete udělat krásný, dobrý, mírový... Pane učiteli, říkám pravdu? Rozumím vám?*

Zajatec se dlouho na dívku díval a neodpovídal. Také Marja mlčela. Šli dál ve směru do Kitajské ulice. Byl hezký večer. Na široké ulici běhali jen kočky a psi. Lidé seděli doma v malých ruských domech. Seděli u stolů, pili čaj, četli bibli. Na stole měli samovar a ten zvučel své zzzzuuu... zzzzii... zuzizuzi... Děti si hrály v posteli. Byl večer, noc ještě nenastala. Mládež seděla na lavicích, hrála a zpívala. Klid byl v srdcích i v ruských domovech. Krásný večer se snášel na město.

Marja přemýšlí, zdali tak pěkný večer je i tam za městem, ve velikých,

špinavých kasárnách pro zajatce. Zdali i tam mají lidé klid v srdci, jestli tam nevládne nenávisť mezi lidmi, mladými a starými, zdravými a nemocnými. Leží tam jeden vedle druhého a dívají se na černý strop a šedivé zdi, kde jim jejich fantazie kreslí jen smutné obrazy...

Marji se nedostává slov, ani odvahy k otázce. Přišli před nízký dům a Marja na něj ukázala: „La domo de sinjorino Bogatireva. Ĝi sidas ĉe la fenestro en la lernoĉambro. Ĉu vi ŝatas ŝin?“ *To je dům paní Bogatirevové. Ve třídě sedí u okna. Máte ji rád?*

„Jes, ŝi estas inteligenta sinjorino.“ *Ano, je to inteligentní paní.*

„Mi amas ŝin. Ho, ŝi estas bona, bona... Ĝi estas rusino... bona rusino...“
Mám ji ráda. Je tak dobrá, dobrá... Ona je Ruska... dobrá Ruska...

„Mi scias.“ *Já vím.*

„Jes... vi scias... jes...“ *Ano... vy víte... ano...*

Jdou a jdou ve večerním tichu. Marja pozoruje učitele. Ten si všímá jen cesty a nemluví. Marja si myslí: ani on nemá odvalu. Ale Marja chce mluvit tím novým jazykem.

„Sinjoro, kion vi pensas nun?“ *Pane, na co teď myslíte?*

„Mi ne havas vortojn al la respondo, kiujn vi komprenas, sed mi diras al vi, ke mi nun estas feliĉa. Vi estas bona lernantino.“ *Nemám slov k odpovědi, kterým byste rozuměla, ale mohu vám říci, že teď jsem šťastný. Jste dobrá žákyně.*

„Ĉu nur bona lernantino? Ĉu vi ne pensas, ke Marja Bulski estas ne nur bona lernantino, sed ankaŭ homo, kiu havas bonajn sentojn, bonajn pensojn?“
Jen dobrá žákyně? Cožpak si nemyslíte, že Marja Bulská je nejen dobrá žákyně, ale i člověk, který má krásné city a dobré myšlenky?

„Kaj ŝi havas bonan koron. Mi scias. Mi dankas al vi. Vi vidas en mi ne militkaptiton kaj ne nur instruiston, sed ankaŭ homon.“ *A máte dobré srdce. To vím. Děkuji vám. Nevidíte ve mně zajatce a jen učitele, ale také člověka.*

„Jes, homon, bonan homon.“ *Ano, člověka, dobrého člověka.*

„Sed fraŭlino, nun ne estas paco. Nun estas milito. La homoj ne estas egalaj. Ĉu vi komprenas min?“ *Ale slečno, nyní není mír. Nyní je válka. Lidé nejsou stejní. Rozumíte mi?*

„Mi komprenas vin, sed mi ne estas malkuraĝa knabino.“ *Já vám rozumím, ale já nejsem dívka bez odvahy.*

Zajatec se dívá směrem ke kasárnám a neodpovídá. Oba jdou tiše od domu k domu, z ulice do ulice. Ani Marja už nechce mluvit. Dívá se na cestu a přemýšlí ve své rodné řeči. V Čínské ulici se zastaví před malým bílým domem:

„Sinjoro, mi estas hejme.“ *Pane, jsem doma.*

„Bonan nokton, fraŭlino!“ *Dobrou noc, slečno!*

Ruka se dotkla ruky, oči se dívají do očí a ve stisku ruky a v pohledu je srdečné teplo.

„Ĝis revido.“ *Nashledanou.* Marja otvírá dveře a zavírá za sebou.

Zajatec zůstal na ulici. Stojí a poslouchá, přemýšlí, přemýšlí, přemýšlí...

„Ruĝa floro en blanka Siberio... Ne, pli bone mi dirus: blanka floro en ruĝa Siberio... Ne! ... Eh, estas egale! Ĝi estas interesa knabino, kiu havas inteligentan kapon kaj bonan koron kaj... kaj mi estas nur militkaptito.“ *Rudý*